

Síkvidéki vízrendezés és gazdálkodás néhány aktuális kérdése Szabolcs-Szatmár megyében

SZÉNÉGETŐ LÁSZLÓ

Szabolcs-Szatmár megyei Növényegészségügyi és Talajvédelmi Állomás,
Nyíregyháza

Az üzemek részéről folyamatosan nő a melioráció iránti igény, míg ezzel szemben rohamosan csökken a központi és vállalati erőforrás.

A beruházások többségét a vízrendezési munkák teszik ki. Az 1. táblázat alapján az elosztási rendszer továbbfejlesztéséhez szeretnék néhány javaslatot tenni. Ez az Állami Biztosító által kifizetett vízkártérítés és a meliorációs ráfordítások viszonyát mutatja be az előző 12 év alatt.

A vízkár tényleges nagysága természetesen, mértékadó vélemények szerint is csak a közvetlen kár 1/3-át fedezheti. A közvetett kár nagyságát még becsülni sem tudjuk, de elérheti, sőt meghaladhatja az előző nagyságát. Látható, hogy Szabolcs, Borsod, Békés és Heves megyék hátrányt szenvednek mind a mai napig, továbbra is megalapozva a halmozottan hátrányos térségek gondjait.

A térségek kiválasztásánál, pénzügyi támogatások elbírálásánál ezekben a megyékben fokozottan figyelembe kell venni a vízkár közvetlen és közvetett hatásait, ezzel nem tagadva - mint beruházásnak - jövedelemtermelésre irányuló célkitűzését.

A 2. táblázatban a Felső-Szabolcsi és Tisza-Szamos közti térségek valamennyi, értékelhető üzem gazdálkodásának néhány sajátosságát kíséreltem meg elemezni. Az adatok az összes mezőgazdasági területre vonatkoznak, a melioráció előtti utolsó évek és az 1987. év viszonylatában.

A csaknem 30 000 tonnás GE többletből /30 %/ a komplexen meliorált területek 17 097 tonnát, ugyanakkor a nem melioráltak 12 274 /!/ tonnás termés-többletet adtak.

A korábbi évek értékelése során is hasonló arányú és egyre növekvő terméstartományok adódtak, alig elmaradva a meliorált területek többlethozamaitól.

A 0,9 t/ha GE terméstartomány változatlan mennyiségű műtrágya-felhasználás mellett keletkezett, csak arányaiban volt változás a nitrogén javára. A természettel kivont tápanyagok közel azonosak a bevitt tápanyagokkal, tehát a terméstartomány növelésének nincs meg az objektív alapja. Több üzemben a mérleg erősen negatív.

A vizsgált időszakban a termelési költségek átlagosan 44 %-kal, a műtrágyaköltségek 56 %-kal, a nyereség pedig 6 millió forinttal lett nagyobb.

1. táblázat
A vízkártérítés és a meliorációs költségek összehasonlítása
1976-1987 között /12 év/

Megye	Kárösszeg, Mft	%	Meliorációs beruházás költsége, Mft	%
1. Szabolcs-Szatmár	1666,8	20,0	1495,3	8,9
2. Békés	1547,7	18,5	2020,5	12,1
3. Borsod-Abauj-Zemplén	1063,6	12,7	947,2	5,6
4. Szolnok	820,5	9,8	1372,6	8,2
5. Hajdú-Bihar	781,8	9,4	1590,6	9,5
6. Heves	700,3	8,4	501,0	3,0
7. Csongrád	458,9	5,5	1947,0	11,6
7 megye összesen:	7039,6	84,3	9874,2	58,9
8. Vas	255,2	3,1	517,5	3,1
9. Veszprém	211,3	2,6	611,6	3,7
10. Baranya	202,0	2,4	551,0	3,3
11. Győr-Sopron	130,4	1,6	384,8	2,3
12. Komárom	103,7	1,1	293,8	1,8
13. Zala	94,6	1,1	558,6	3,3
14. Pest	93,8	1,1	896,2	5,3
15. Somogy	75,0	0,9	919,7	5,5
16. Bács-Kiskun	68,4	0,8	914,3	5,5
17. Nógrád	32,2	0,4	316,4	1,9
18. Tolna	24,4	0,3	509,7	3,0
19. Fejér	23,3	0,3	409,7	2,4
8.-19. megye összesen:	1314,3	15,7	6888,3	41,1
19 megye összesen:	8353,9	100,0	16762,5	100,0

A beruházási és hasznosítási munkánk hatékonyabbá tétele érdekében néhány észrevétellel szeretnék élni:

- A támogatási keretek elkülönített kezelése /KVM, VGT, Mg-üzemi/ sok esetben gátja az optimálisabb tervezési megoldásnak.
- A versenytárgyalások bonyolítási rendszere rugalmatlan.
- Az új térségi tanulmányterveket referencia-területeken szerzett tapasztalatok kell, hogy alátámasszák, a most folyó munkáknál pedig a támogatási keret 0,5-1,0 %-át - központi koordinálással - alkalmazott kutatásokra kellene fordítani.
- Egyre nő az alapkutatás hiányosságainak a beruházás hatékonyságát csökkentő szerepe. Csak néhány példa:
  - szuffózióra hajlamos, vasas talajok okkeresedés elleni védelme talajcsövezésnél;
  - mederburkolást eldöntő talajfizikai vizsgálatok pontosítása;
  - az elvezetendő fajlagos vízhozam értékének helyszíni pontosítására szolgáló módszer kidolgozása;
  - meg kellene határozni a vízrendezett /különösen drénezett/ területek tápanyag-kimosódási veszteségek számszerű értékeit, eltérő gazdálkodású és fizikai szerkezetű talajokon a környezetvédelmi vonatkozásokkal együtt;

2. táblázat

A térségi mellioráció eredményességének elemzése Szabolcs-Szatmár megyében

Térség és üzem neve	Év	Ternés/GE		Műtrágyával bevitt és		Összes bevitt ható- anyag, kg/ha	N	P ₂ O ₅	K ₂ O	össze- sen	Műtrágya mértékegysége, kg/ha	Előzőből műtrágya mértékegysége, kg/ha	Műtrágya költsége az ágazati költség keretében	Ágazati ered- mény, mFT	Készült- ság %-a
		Mennyi- ség, t	%	terméssel kivont ható- anyag egyenlege, kg/ha	össze- sen										
1. Buj, "Új Élet"	1981	7 498	967	13	3,6	60	55	18	133	315	42 516	3 899	9,2	+ 1 167	
	1987	8 465			4,2	72	-1	-17	53	281	40 166	6 344	15,8	+ 7 194	87
2. Ibrány "Rákóczi"	1981	9 590	3907	41	2,9	3	45	82	129	256	41 501	2 308	5,6	+ 5 764	
	1987	13 497			4,0	36	17	-6	47	270	65 365	9 194	14,1	- 2 144	44
3. Nagyhálasz "Petőfi"	1981	11 946	4343	36	2,6	8	9	-6	11	127	33 491	4 259	12,7	+ 2 969	
	1987	16 289			3,5	-1	14	-10	3	200	81 548	9 707	11,9	- 678	33
4. Tiszabercel "Bessenyei"	1981	9 851	1453	15	4,3	73	38	16	127	321	41 325	5 181	12,5	+ 802	
	1987	11 304			2,3	64	102	85	251	386	57 001	5 605	9,8	+ 6 453	70
5. Vasmegyer "Micsurin"	1981	6 045	10343	171	6,1	32	15	-11	36	285	50 946	7 321	14,3	- 1 114	
	1987	16 388			3,0	29	45	41	115	259	191 775	20 598	10,7	+ 9 588	49
<i>Fejlesztő Szabolcs</i>	1987	65 943	21013	47	4,3	36	16	-6	46	263	295 026	38 170	12,9	- 2 234	51
1. Csepőld "Bajcsy-Zs."	1982	6 056	-1330	-22	3,0	8	69	-1	76	217	26 989	2 649	9,8	-946	
	1987	4 726			2,5	35	21	-26	30	190	27 796	2 560	9,2	- 3 535	100
2. Csenger "Lenin"	1982	17 850	4363	24	3,7	11	2	-23	-9	146	81 157	8 381	10,3	+ 1 764	
	1987	22 213			4,6	19	5	-26	-1	188	111 407	9 515	8,5	+ 14 802	17
3. Gacsály "Dózsa"	1982	5 047	518	10	4,2	62	59	59	180	342	21 820	2 337	10,7	+ 2 367	
	1987	5 565			4,2	56	-6	-22	28	217	35 756	3 883	10,9	+ 448	75
4. Jánkfajtis "Dózsa"	1982	4 797	-260	-5	2,6	19	-13	-64	-58	109	20 670	1 402	6,8	+ 1 152	
	1987	4 537			2,3	61	-17	-17	27	135	26 566	1 856	7,0	- 1 819	83
5. Kéltse "Kossuth"	1981	6 317	2276	36	3,7	35	26	18	79	203	33 339	2 303	6,9	- 6 103	
	1987	8 593			3,7	-2	13	2	13	190	43 889	4 117	9,4	+ 4 211	38
6. Rozsály "Rákóczi"	1980	3 197	1553	49	1,7	40	25	19	84	175	20 005	1 810	9,0	+ 2 012	
	1987	4 750			2,6	43	-3	-10	30	162	30 051	2 497	8,3	+ 2 360	18
7. Szamosaljai "Új Élet"	1982	2 762	684	25	2,5	28	26	-26	28	176	13 113	847	6,4	- 1 617	
	1987	3 446			3,1	12	9	25	46	158	19 540	895	4,6	- 840	70
8. Tiszabecs "Új Élet"	1981	2 425	-9	-0,3	1,6	48	13	14	75	181	15 080	1 932	12,8	- 2 487	
	1987	2 416			1,6	25	16	8	49	131	20 738	1 990	9,6	- 3 074	84
9. Tisztaberek "Petőfi"	1981	3 249	563	17	2,6	18	26	26	70	176	14 922	960	6,4	+ 2 778	
	1987	3 812			3,0	32	0	-6	26	145	17 551	828	4,7	+ 4 252	100
<i>Tisza-Szamos köze</i>	1987	51 700	8358	16	3,3	25	21	-3	43	177	247 095	22 621	9,2	- 1 080	
<i>összesen:</i>	1987	60 058			3,3	28	5	-12	21	170	333 294	28 141	8,4	+ 16 805	55
<i>Értékelte meggyei összesen:</i>															
		96 630	29371	30	2,9	27	32	17	76	214	13 166	1 297	9,8	+ 8 508	
	1987	126 001			3,8	32	10	-9	33	212	18 949	1 999	10,6	+ 14 571	53

- ki kell dolgozni a lápos jellegű talajok talajcsövezésének, véderdősávok, valamint a szűrőzöanyagok alkalmazásának műszaki irányelveit;
- meg kell határozni a perforált és perforálatlan gyűjtők alkalmazási feltételeit.
  - Az ellenőrző aknákat be kell vonni a vízszintszabályozás rendszerébe.
  - A szegényes vízszintszabályozó műtrágyák választékát bővíteni kellene fenékgig leírítható, változtatható magasságú, bukós rendszerű műtárggyal.
  - Szükség van a műszaki irányelvek agrárszemléletű korszerűsítésére.
  - A vízügyi-, agrárkutató és oktatás összhangját, kapcsolódásukat szorosabbá kell tenni.

A melioráció üzemen belüli folytatását az előző ütemek hasznosítási eredményét kell függővé tenni, mert sok esetben a gazdálkodói szemlélet alapvető megváltoztatására van szükség.